

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 30-10-2020 r.

Adam Bodnar

VII.7033.86.2020.AMB

**Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze!

W związku z publicznie ogłoszonymi¹ zapowiedziami podjęcia przez Pana Ministra działań względem uczelni wyższych, które w dniu „Strajku Kobiet” (tj. 28 października br.) ogłosiły godziny rektorskie, a także zaangażowały się w trwające w Polsce protesty w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października br., w sprawie o sygn. akt K 1/20, pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra na następujące kwestie.

Podczas rozmowy w jednym z programów publicystycznych odniósł się Pan Minister krytycznie do zaangażowania uczelni w trwające protesty społeczne. W szczególności wskazał Pan, że zamierza podjąć działania względem tych szkół wyższych, w których w dniu 28 października br. ogłoszono godziny rektorskie.

Z przekazanych informacji wynika, że podjął Pan także interwencję u Rektora Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu w związku z faktem, że pracownicy Zakładu Prawa Karnego zwrócili się do jego kierownika prof. UAM dra hab. Justyna Piskorskiego, który był sprawozdawcą w sprawie rozpoznanej przez Trybunał Konstytucyjny pod sygn. akt K 1/20, z prośbą o rezygnację z kierowania tą jednostką.

¹ Wypowiedź Pana Ministra na antenie TVP Info z dnia 29.10.2020 r.

Wskazał Pan Minister również, że zachowanie władz uczelni w kontekście trwających protestów będzie Pan brał od uwagę podczas rozdzielania środków inwestycyjnych dla uczelni, środków na badania oraz na granty.

Mając na uwadze powyższe pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra, że zgodnie z art. 70 ust. 5 Konstytucji RP „zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie”. Z jednej strony autonomia pozycjonuje szkoły wyższe względem władz państwowych, nakładając na te ostatnie obowiązek poszanowania autonomii i nieingerowania w działalność szkół wyższych. Państwo winno też podejmować aktywne działania służące stworzeniu ram prawnych dla autonomicznej działalności uczelni. Z drugiej strony, autonomia umożliwia nieskrępowany rozwój badań naukowych i twórczości artystycznej oraz realizację prawa do nauki. W dalszej perspektywie, realizacja tych praw i wolności w ramach autonomii prowadzi do rozwoju państwa (M. Borysiak, M. Królikowski, K. Szczucki [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, wyd. 1, Legalis/el., 2016 r.). Mając na uwadze powyższe cele, jakim służy istnienie autonomii szkół wyższych, polskie prawo gwarantuje szkołom wyższym autonomię instytucjonalną, dydaktyczno-naukową oraz finansową (M. Stachowiak-Kudła, *Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewnienia jakości w Polsce w wybranych państwach europejskich*, Warszawa 2012, s. 242).

W wymiarze instytucjonalnym przejawem autonomii jest m.in. określanie zasad polityki kadrowej. Dopuszczalność kreowania przez uczelnię polityki kadrowej pozostaje w bezpośrednim związku z wolnością prowadzenia badań naukowych i ich rzetelnością. Oznacza to m.in., że niezgodnym z prawem jest wywieranie wpływu przez podmioty zewnętrzne względem uczelni, w tym też przez organy nadzoru nad uczelnią, na to, kto winien być jej pracownikiem. Autonomia szkół wyższych oznacza również prawo do samodzielnego kształtowania zasad funkcjonowania, m.in. poprzez wydawanie aktów wewnętrznych regulujących prawa i obowiązki studentów, takich jak zarządzenia Rektora (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8.11.2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258).

Z kolei autonomia dydaktyczno-naukowa oznacza m.in. wolność prowadzenia badań naukowych, samodzielne określanie misji uczelni czy tworzenie kierunków studiów

(M. Stachowiak-Kudła, *Wolność nauki i nauczania oraz autonomia uczelni a jakość naukowa uniwersytetów*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 6 (137), s. 133).

Wreszcie konieczność zapewnienia szkołom wyższym autonomii finansowej z jednej strony oznacza potrzebę zagwarantowania im niezbędnych środków finansowych umożliwiających realizację ich celów, ale również możliwość samodzielnego dysponowania posiadanymi środkami finansowymi. Pragnę podkreślić, że zasady finansowania uczelni wyższych ze środków publicznych są uregulowane w rozdziale XII ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 ze zm.; dalej jako: PSWN) i przepisach szczególnych. Przepisy precyzyjnie określają kryteria, jakimi należy się kierować podczas podziału środków publicznych i nie dopuszczają odmowy finansowania z uwagi na krytyczną ocenę mieszczących się w granicach autonomii szkół wyższych działań władz uczelni.

Mając na uwadze powyższe, pragnę wskazać, że w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich działania względem uczelni wyższych, o których wspominał Pan na antenie TVP Info, tj. pociągnięcie do odpowiedzialności władz uczelni za sposób organizacji zajęć w dniu 28 października br., zapowiedź ograniczenia finansowania uczelni ze środków publicznych czy ingerowanie w kwestię zatrudnienia jednego z pracowników UAM, stanowią przykład bezprawnej ingerencji w autonomię uczelni wyższych.

Pragnę też nadmienić, że zgodnie z art. 2 PSWN „[m]isją systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest prowadzenie najwyższej jakości kształcenia oraz działalności naukowej, kształtowanie postaw obywatelskich, a także uczestnictwo w rozwoju społecznym oraz tworzeniu gospodarki opartej na innowacjach”. Tym samym uczelnie wyższe mają obowiązek nie tylko kształcenia studentów i prowadzenia badań naukowych, ale także kształtowania postaw obywatelskich, tj. m.in. dbania o rozwój odpowiedzialnych, świadomych społecznie, zaangażowanych i myślących samodzielnie studentów.

Niezależnie od powyższego, w wystąpieniu z dnia 28 października br. opublikowanym w mediach społecznościowych, krytycznie odniósł się Pan także do udziału uczniów w protestach i wskazał, że w ocenie Pana Ministra, udział ten jest w pewnych przypadkach wynikiem zachęty ze strony nauczycieli.

Mając na uwadze powyższe pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra, że pomimo tego, że do ukończenia 18. roku życia uczniowie pozostają pod władzą rodzicielską, konstytucyjne wolności i prawa przysługują także im. Wynika to z poszanowania godności człowieka, o której stanowi art. 30 Konstytucji RP. **Uczniowie biorący udział w trwających protestach korzystają z wolności wyrażania swoich poglądów, o której stanowi art. 54 ust. 1 Konstytucji RP oraz z wolności, o której mowa w art. 57 Konstytucji RP.**

Ponadto warto zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 12 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120 poz. 526) Państwa-Strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka. Natomiast w art. 15 wskazano, że Państwa-Strony uznają prawa dziecka do swobodnego zrzeszania się oraz wolności pokojowych zgromadzeń.

Należy też przypomnieć, że oprócz realizacji prawa każdego obywatela do kształcenia się, wśród celów systemu oświaty w art. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2020 r. poz. 910.) wymienia się także kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym poprzez możliwość udziału w działaniach z zakresu wolontariatu, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym, upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej, a także tworzenie warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich uczniowie, biorąc udział w trwających protestach nie tylko korzystają z gwarantowanych konstytucyjnie wolności, ale także prezentują postawy prospołeczne angażując się we wspomniane protesty i dyskusje zgodnie z własnymi przekonaniem.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się

z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, w szczególności o wskazanie, jakie działania zostały podjęte dotychczas przez Pana Ministra względem uczelni wyższych w związku z ich postawą wobec trwających protestów oraz o wskazanie, na jakiej podstawie formułuje Pan twierdzenie, że udział uczniów w protestach bywa inspirowany przez nauczycieli.

Z poważaniem

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/